

ऐन्द्रोविमदः, प्राजापत्यो वा, वासुक्रो वसुकृद्वा। इन्द्रः। जगती, १, ७ त्रिष्टुप्, ५ अभिसारिणी

यजामह इन्द्रं वज्रदक्षिणं हरीणां रथ्यं विव्रतानाम्।

प्र श्मश्रु दोधुवदूर्ध्वथा भूद्वि सेनाभिर्दयमानो वि राधसा ॥ १०.०२३.०१

वज्रदक्षिणम्- स्वायुधेन समर्थम्। विव्रतानाम्- विशेषधर्मयुक्तानाम्। हरीणाम्- आकर्षणशक्तिप्रतीकाश्चानाम्। रथ्यम्- निर्वाहकम्। इन्द्रम्- ईशनाधिदैवतम्। यजामहे- उपास्महे। श्मश्रु- स्वश्मश्रूणि। दोधुवत्- धुन्वन्। वि- विशेषेण। राधसा- स्वसमृद्ध्या। सेनाभिः- स्वगणैः। वि दयमानः- विविधं शत्रून् हिंसन्। ऊर्ध्वथा- ऊर्ध्वम्। प्र भूत्- प्रादुर्बभूव। ॥१॥

हरी न्वस्य या वने विदे वस्विन्द्रो मघैर्मघवा वृत्रहा भुवत्।

ऋभुर्वाज ऋभुक्षाः पत्यते शवोऽव क्षणौमि दासस्य नाम चित् ॥ १०.०२३.०२

अस्य- एतस्य। हरी- प्राणप्रतीकावश्चौ। या- यौ स्तः। तौ। वने- वननीये यज्ञे। वसु- संपदम्। विदे- लेभाते। इन्द्रः- परमेश्वरः। मघैः- संपद्भिः। मघवा- संपद्धान्। वृत्रहा- आवरणभेदकः। भुवत्- अभवत्। ऋभुः- उरु भासमानः। ऋभुक्षाः- ऋभूणां चित्किरणानां निवासकः। शवः- बलम्। पत्यते- प्राप्नोति। दासस्य नाम- विषयभोगदास्यम्। अव क्षणौमि- नाशयामि ॥२॥

यदा वज्रं हिरण्यमिदथा रथं हरी यमस्य वहतो वि सूरिभिः।

आ तिष्ठति मघवा सनश्रुत इन्द्रो वाजस्य दीर्घश्रवसस्पतिः ॥ १०.०२३.०३

यदा। हिरण्यम्- दीप्यमानम्। वज्रम्- स्वायुधं गृह्णाति। तदा। अथ- अनन्तरम्। अस्य- एतस्येन्द्रस्य। सूरिभिः- विद्वद्भिः सहितम्। यम्। रथम्। हरी- प्राणभूतावश्चौ। वहतः- धारयतः। दीर्घश्रवसः- नित्यश्रुतेः। वाजस्य- संपदः। पतिः- पालकः। मघवा- संपद्धान्। सनश्रुतः- सनातनश्रुतिस्तुतः। इन्द्रः- परमेश्वरः। आ तिष्ठति- तं रथमधितिष्ठति ॥३॥

सो चिन्नु वृष्टिर्यूथ्या स्वा सचाँ इन्द्रः श्मश्रूणि हरिताभि प्रुष्णुते।

अव वेति सुक्षयं सुते मधूदिद्वनोति वातो यथा वनम् ॥ १०.०२३.०४

सः- असौ । इन्द्रः- ईशनाधिदेवता । नु- क्षिप्रम् । वृष्टिः । चित्- इव । यूथ्या स्वा सचा-
स्वयूथसहिता । हरिता- आकर्षकेण रसेन सोमेन । श्मश्रूणि- स्वश्मश्रूणि । अभि प्रुष्णुते-
अभिषिञ्चति । प्रुष स्नेहनसेचनपूरणेषु । रसमनुभवतीति भावः । सुते- रसे निष्पादिते । सुक्षयम्-
शोभनरसनिष्पत्तिसदनम् । अव वेति- आगच्छति । यथा । वातः- वायुः । वनम्- अरण्यं कम्पयति
तथा । मधु- माधुर्यानुभवेन । धुनोति- स्वशरीरं कम्पयति ॥४॥

यो वाचा विवाचो मृध्रवाचः पुरु सहस्राशिवा जघान ।

तत्तदिदस्य पौंस्य गृणीमसि पितेव यस्तविषीं वावृधे शवः ॥ १०.०२३.०५

यः । वाचा- मन्त्रेण । विवाचः- विविधवाचः । मृध्रवाचः- हिंसाकरवाचः । पुरु सहस्रा- बहून् ।
अशिवा- अमङ्गलान् । जघान- हिंसितवान् । यः । पितेव- जनक इव । तविषीम्- शक्तिम् । शवः-
बलम् । वावृधे- वर्धितवान् । अस्य- तस्य । तत् । पौंस्यम्- पौरुषम् । गृणीमसि- स्तुमः ॥५॥

स्तोमं त इन्द्र विमदा अजीजनन्नपूर्व्यं पुरुतमं सुदानवे ।

विद्वा ह्यस्य भोजनमिनस्य यदा पशुं न गोपाः करामहे ॥ १०.०२३.०६

इन्द्र- परमेश्वर । विमदाः- विशेषानन्दयुक्ताः । वि वो मद इति श्रुतेः । सुदानवे- शोभनदात्रे । ते-
तुभ्यम् । अपूर्व्यं- प्रत्यक्षादिपूर्वपूर्वप्रमाणानवगम्यम् । पुरुतमम्- प्रभूतम् । स्तोमम्- मन्त्रम् ।
अजीजनन्- ससृजुः । यत्- यदा । अस्य- एतस्य । इनस्य- परमेश्वरस्येन्द्रस्य । भोजनम्-
अनुभवम् । विद्वा- जानीमः । तदा । गोपाः- गोपालाः । पशुं न- गामिव । आ करामहे- इन्द्रं
साधयामः ॥६॥

माकिर्न एना सख्या वि यौषुस्तव चेन्द्र विमदस्य च ऋषेः ।

विद्वा हि ते प्रमतिं देव जामिवदस्मे ते सन्तु सख्या शिवानि ॥ १०.०२३.०७

इन्द्र- परमेश्वर । तव- भवतः । विमदस्य- विशेषानन्दयुक्तस्य । च । ऋषेः । एना सख्या- इमानि
सख्यानि । नः- अस्मदर्थम् । माकिः वि यौषः- न केपि विश्वथयेयुः । देव- द्योतनशील । ते- तव ।

जामिवत्- बान्धव्ययुक्तम् । प्रमति- प्रकर्षचित्तम् । विद्म- जानीमः । अस्मे- अस्माकम् । ते- तव ।
शिवानि- मङ्गलानि । सख्या- सख्यानि । सन्तु- भवन्तु ॥७॥

Dr. Rangraji